

Portfoliové zajištění a řízení zisku[#]

*Jan Novotný**

Cílem tohoto příspěvku je ukázat na příkladech zajištění portfolia možnosti řídit zisk v souvislosti s užíváním zajišťovacího účetnictví. Volba metody zachycení určité transakce, v tomto případě volba využití či nevyužití zajišťovacího účetnictví, otevírá možnosti manipulace ziskem. Zároveň, aby mohla být zvolená metoda aplikována, dochází k úpravě reálného chování firmy zejména z pohledu řízení rizik. IFRS 9, který má nahradit dosluhující úpravu zajišťovacího účetnictví v IAS 39, klade důraz na propojení řízení rizik firmy a účetních výkazů a zároveň odstranění administrativní náročnosti při aplikaci zajišťovacího účetnictví.

Úvodem

Dosud prováděný empirický výzkum prokázal, že stabilní a nikoliv volatilní hospodářský výsledek je kladně hodnocen kapitálovými trhy a investory. Firmy a jejich management jsou tudíž motivovány k volbě účetních pravidel, případně změně reálného chování firmy tak, aby bylo dosaženo požadovaných výsledků. Možnost využít zajišťovací účetnictví je tedy vítaným nástrojem, který může stabilitu hospodářského výsledku zlepšit.

Uspořádání tohoto příspěvku je následující: Ve zbytku úvodní části je provedena rešerše relevantní literatury a jsou popsány metody řízení zisku. Následně je vymezen zkoumaný problém. Druhá část je věnována portfoliovému zajištění měnového a úrokového rizika, kdy řízení zisku může ovlivnit přístup firmy k řízení rizik a zároveň nalezena odpověď na zadanou otázku při definování zkoumaného problému. Třetí část poskytuje shrnutí.

Relevantní literatura

Řízení zisku je v dosavadní vědecké literatuře rozsáhle popsáno. Healy a Wahlen (1999) poskytují široký seznam relevantního výzkumu a zároveň poskytují odpověď na otázku, z jakého důvodu k řízení zisku dochází. Mezi nejčastějšími důvody jsou uváděny snaha ovlivnit očekávání kapitálových trhů, dosažení manažerských bonusů závislých na vykázaném hospodářském výsledku, snaha neporušit úvěrová ujednání, která jsou závislá na dosaženém hospodářském výsledku, případně zamezit nebo naopak vyvolat zásah regulátora.

K měření, zda dochází k řízení zisku, ať už směrem k růstu, či poklesu, se v současném výzkumu nejčastěji používá model prezentovaný Jones (1991), jež použila k prokázání umělého snižování hospodářského výsledku amerických firem. Tyto firmy žádaly prezidenta Spojených států o omezení dovozu zahraničních výrobků. United States International Trade Commission (US ITC), která vydávala prezidentovi doporučení, používala pro vyhodnocení účetní data. Studie skrze prezentovaný model prokázala, že v období, kdy US ITC zahájila své šetření, docházelo k umělému snižování zisku, což posloužilo jako důkaz, že dané odvětví je zahraničním importem poškozeno. Modifikovanou a dnes častěji používanou verzi modelu prezentovala Dechow aj. (1995).

Řízení zisku má tři základní podoby, přičemž zajišťovací účetnictví může být považováno za prostředek všech tří.

[#] Článek je zpracován jako jeden z výstupů výzkumného projektu Fakulty financí a účetnictví VŠE v Praze, který je realizován v rámci institucionální podpory VŠE IP100040.

^{*} Ing. Jan Novotný – doktorand; Katedra finančního účetnictví a auditingu, Fakulta financí a účetnictví, Vysoká škola ekonomická v Praze, nám. W. Churchilla 4, 130 67 Praha 3; <jan.novotny@vse.cz>.

Prvním způsobem je mezitímní výkaznictví.¹ Firma, která chce ovlivnit očekávání investorů, případně analytiků kapitálového trhu, či jiných uživatelů účetních informací, začne na pravidelné bázi zveřejňovat aktuální dosažené výsledky a pohled do budoucna. Koch aj. (2012) prokázali, že v době, kdy firma zveřejňuje průběžné výsledky a očekávání budoucího vývoje, stávají se tyto pro ni hlavním cílem, který se snaží splnit nebo překonat. Zároveň prokázali snižující se pravděpodobnost dobrovolného poskytování průběžných výsledků, pokud je schopnost firmy řídit zisk omezená. Zajišťovací účetnictví je dobrovolné, jeho užití tedy může být jedním ze signálů, který ukazuje uživatelům účetních výkazů, že firma zodpovědně řídí rizika, kterým je vystavena. Zároveň užití zajišťovacího účetnictví požaduje zveřejnění dodatečných informací o řízení rizik. A v neposlední řadě snižuje volatilitu hospodářského výsledku. Takové signály by ze své podstaty měly pozitivně ovlivňovat budoucí očekávání uživatelů účetních výkazů.

Druhým prostředkem využívaným k řízení zisku je úprava skutečného chování firmy. Toto se může projevit navyšováním prodejů skrze sníženou marži, likvidačním prodejem dlouhodobých aktiv, rušením výzkumu a vývoje, odkládáním či omezováním oprav a údržby, nebo zkracováním životního cyklu výrobku. Zajišťovací účetnictví, které by mělo odrážet řízení rizik dané firmy, tak může být užíváno, nebo spíše neužíváno. V podstatě může dojít k rozpadu celého dlouhodobého řízení rizik kvůli krátkodobému ovlivnění vykázaného hospodářského výsledku.

Posledním zdaleka nejvíce sledovaným nástrojem jsou manipulace mezi výkazem zisku a ztrát a rozvahou.² Tato kategorie se pohybuje na hraně povolených možností volby účetních pravidel a podvodného jednání. Je však nutné si uvědomit, že tato manipulace je pouze krátkodobá a v dlouhodobém horizontu neudržitelná. Jones (1991) mimo jiné uvádí, že po skončení šetření US ITC se „zadržené zisky“ promítly ve výkazu zisku a ztrát zkoumaných společností. Snaha manažerů dosahovat stabilní hospodářský výsledek skrze rozpoznání transakcí v určitém – vhodném – období byla prokázána v článku Trueman a Titman (1988), kteří zkoumali vliv na porušování úvěrových ujednání. Možnost efektivně manipulovat transakcemi je dána ekonomickým prostředím a úrovní jeho regulace. Beuselinck aj. (2013) ukázali, že nadnárodní společnosti mají sklon k manipulacím na úrovni svých dceřiných společností v méně regulovaných oblastech. Užití, případně neužití zajišťovacího účetnictví, tedy prokazatelně nemusí být motivováno odpovídající strategií řízení rizik, ale snahou urychlit nebo oddálit vykázaní transakce v hospodářském výsledku.

Celý projekt nového zajišťovacího účetnictví v rámci IFRS 9 a následný projekt makro zajištění si klade za cíl odstranění náročnosti při implementaci zajišťovacího účetnictví a zároveň napojení na risk management firmy. Propojení řízení rizik a účetního zachycení se věnovala práce Zhang (2009), který zkoumal 225 nefinančních firem, které zahájily své derivátové programy před účinností americké obdoby IAS 39 standardu SFAS 133. Rozdělil firmy na efektivně zajišťující a spekulanty. Po přijetí SFAS 133 neprokázal pro skupinu efektivních zajišťovatelů výrazné změny. Pro skupinu spekulantů však našel výrazné zvýšení volatility hospodářského výsledku a snížení celkové expozice, což interpretoval jako opuštění derivátových programů a zároveň používání opatrnějších zajišťovacích strategií. Lins aj. (2008) dotázali finanční ředitele 334 firem z 39 zemí, jakým způsobem je přijetí SFAS 133, případně IAS 39 ovlivnilo z pohledu řízení rizik. 40 % z nich potvrdilo, že minimálně v jedné oblasti řízení rizika³ je standard negativně ovlivnil. Zároveň většina respondentů potvrdila, že standard snižuje jejich schopnosti zajišťovat transakce z ekonomického pohledu. Jejich výzkum

¹ V anglické literatuře označované jako „Earnings Guidance.“ Z podstaty věci tento pojem nevíce odpovídá pojetí dobrovolných – například čtvrtletních – mezitímních účetních výkazů.

² V anglické literatuře se nejčastěji používá pojem „Managing Accruals.“

³ Řízení rizika je rozděleno do 3 kategorií: Kurzové riziko, úrokové riziko a cenové riziko spojené s komoditami.

současně potvrdil, že firmy působící v prostředí, kde je kladen větší důraz na stabilní hospodářský výsledek, jsou více zainteresovány na splnění pravidel zajišťovacího účetnictví. K obdobným závěrům dospěli i Glaum a Klöcker (2011), kteří zkoumali prostřednictvím dotazníku německé a švýcarské emitenty cenných papírů z nefinančního sektoru. 90 % ze zkoumaného vzorku používalo k řízení rizik deriváty, ale jen 72 % z nich využívalo zajišťovacího účetnictví. Více než polovina z dotázaných firem potvrdila, že jejich řízení rizik je ovlivněno pravidly zajišťovacího účetnictví. Zároveň prokázali, že firmy s delší zkušeností s IFRS nebo ohrožené volatilitou hospodářského výsledku spíše směřují k použití zajišťovacího účetnictví.

Zkoumaný problém

Z výše zmíněné literatury plyne, že zajišťovací účetnictví může sloužit jako prostředek řízení zisku. Zkoumaný problém spočívá v hledání odpovědi na otázku, *zda zajištění portfolia přináší možnosti řídit zisk odpovídajícím způsobem a zároveň zda snaha manipulovat se ziskem může vést ke změně reálného chování firmy při řízení rizik.*

Zajištění portfolia

Doposud platná úprava IAS 39 je koncipována jako zajištění „jedna k jedné“. Portfoliové zajištění je dle IAS 39 odstavce 83 povoleno jen pro skupinu aktiv nebo závazků a zároveň změna fair value jednotlivého aktiva nebo závazku v portfoliu musí být proporcionální ke změně fair value pro celé portfolio. Není dovoleno zajišťovat smíšené portfolio aktiv a závazků s výjimkou zajištění úrokového rizika. Nový standard IFRS 9 přináší v tomto směru výrazný posun.

Nadnárodní společnosti zpravidla řídí svá rizika na úrovni matky – tedy za celou skupinu dohromady skrze treasury centrálu. Tento přístup potvrzuje například práce Bodnar aj (1995) nebo Fatemi a Glaum (2000). Jednotlivé dcery v rámci skupiny zajišťují své otevřené pozice proti treasury centrále a ta pak zajistí pouze otevřenou pozici celé skupiny. Tento přístup přináší výhody v podobě lepších podmínek, které je treasury centrála ve srovnání s jednotlivými dcerami schopna vyjednat. Jako příklad může sloužit cena zajištění, případně vůbec možnost určitý obchod uzavřít. Zároveň jeden jediný zajišťovací vztah je z hlediska celé skupiny výhodnější než velké množství drobných derivátových pozic. Z pohledu individuálních účetních výkazů je zajištění proti treasury centrále způsobilým zajišťovacím vztahem. Z pohledu celé skupiny je však tento vztah považován za nezpůsobilý. IAS 39 v odstavci 80 přímo vyžaduje, že zajišťovací vztah musí být ke třetí straně. IAS 39 také v paragrafu 78 požaduje, aby zajišťovanou položkou bylo aktivum, závazek, nezaúčtovaný závazný příslib, vysoce pravděpodobná očekávaná transakce nebo čistá investice v zahraniční účetní jednotce. Navíc v odstavci 84 je zajištění čisté pozice portfolia výslovně zakázáno. Tento požadavek značně komplikuje práci treasury centrály, která je nucena hledat vhodnou transakci, která odpovídá otevřené pozici celé skupiny. Ne vždy musí být úspěšná a administrativní náročnost spojená s hledáním vhodné zajišťované položky je enormní.

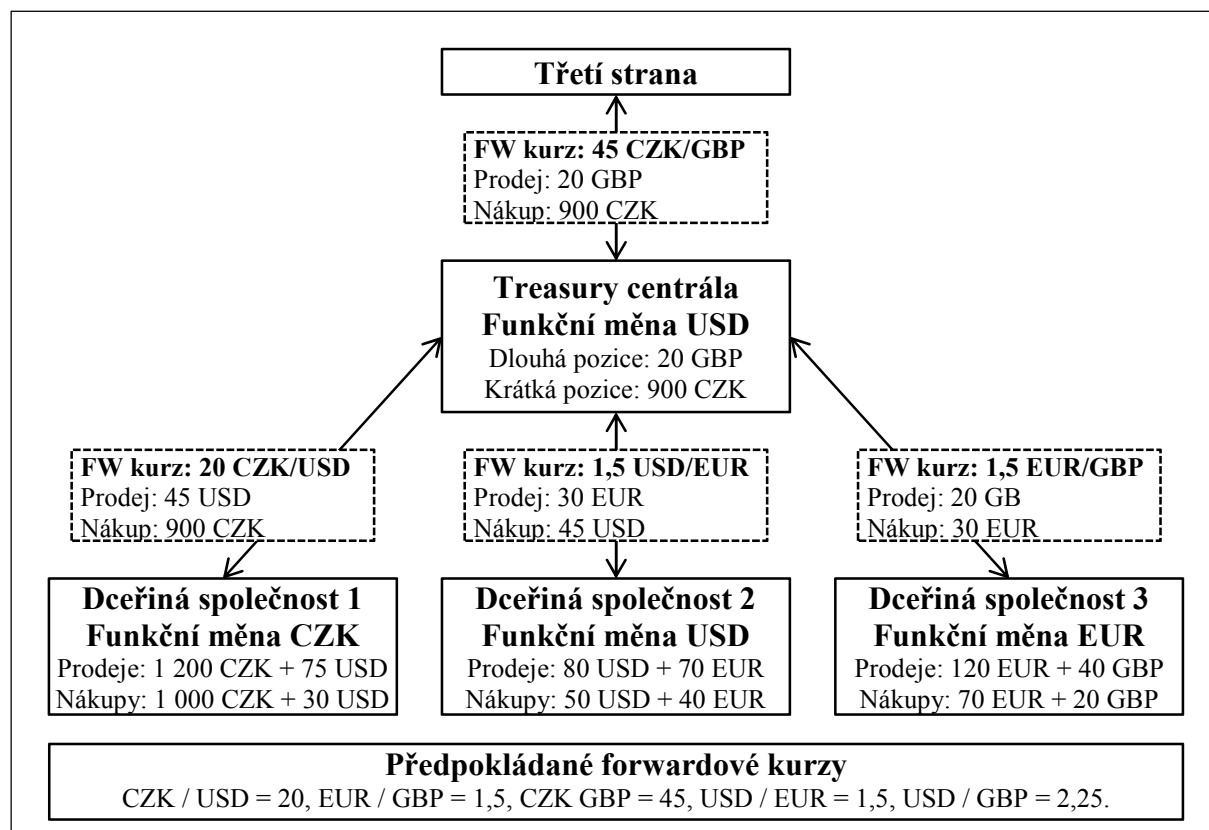
Zajištění měnového rizika portfolia

Následující příklad je obdobou ilustrace, kterou poskytuje Ramirez (2007). Předpokládám tři dceřiné společnosti, jejichž funkční měny jsou Česká koruna (CZK), Americký dolar (USD) a Euro (EUR), a zároveň předpokládám, že funkční měnou mateřské společnosti je USD. Strategie řízení rizik celé skupiny požaduje zajištění otevřené devizové pozice dceřiných společností proti treasury centrále.

Dceřiná společnost 1 očekává prodeje ve funkční měně (CZK) ve výši 1 200 a nákupy 1 000 zároveň očekává prodeje v USD ve výši 70 a nákupy 30. Má tedy otevřenou dlouhou pozici

45 USD, kterou uzavře sjednáním forwardového prodeje za cenu 20 CZK / USD. Prodává 45 USD za 900 CZK. Dceřiná společnost 2, jejíž funkční měnou je USD, očekává prodeje ve výši 80 USD a 70 EUR, zároveň očekává nákupy ve výši 50 USD a 40 EUR. Má tedy otevřenou dlouhou pozici v EUR ve výši 30, kterou uzavře proti treasury centrále forwardovým prodejem 30 EUR, v kurzu 1,5 USD / EUR. Dceřiná společnost 3, jejíž funkční měnou je EUR, očekává prodeje ve výši 120 EUR a 40 GBP, současně očekává nákupy ve výši 70 EUR a 20 GBP. Dceřiná společnost 3 má tedy dlouhou pozici 20 GBP, kterou uzavře proti treasury centrále prodejem GBP za forwardový kurz 1,5 EUR / GBP. Otevřená pozice celé skupiny je tedy dlouhá v GBP 20 a krátká v CZK 900. Obr. 1 a následující tabulky podrobněji upřesňují celou situaci:

Obr. 1: Ilustrace příkladu

Zdroj: Vlastní výpočty – Inspirováno Ramirez (2007).

Tab. 1: Pozice jednotlivých společností

Dceřiná společnost 1		Dceřiná společnost 2		Dceřiná společnost 3	
Funkční měna	CZK	Funkční měna	USD	Funkční měna	EUR
Otevřená pozice (Prodej)	45 USD	Otevřená pozice (Prodej)	30 EUR	Otevřená pozice (Prodej)	20 GBP
Otevřená pozice (Nákup)	900 CZK	Otevřená pozice (Nákup)	45 USD	Otevřená pozice (Nákup)	30 EUR
Treasury centrála					
Funkční měna	USD	Otevřená pozice (Dlouhá)	20 GBP	Otevřená pozice (Krátká)	900 CZK

Zdroj: Vlastní výpočty – Inspirováno Ramirez 2007

Efektivní zajišťovací strategie by tedy byla forwardem prodat 20 GBP a nakoupit 900 CZK kurzem 45 CZK / GBP. Taková transakce však není z hlediska aktuálních pravidel zajišťovacího účetnictví povolena. Zajištění čisté otevřené pozice portfolia IAS 39 neumožňuje. Zároveň v takto popsané situaci není možné nalézt konkrétní zajišťovanou položku, protože expozice v podobě CZK / GBP se vyskytuje až na úrovni treasury centrály – žádná z očekávaných transakcí tuto expozici nemá. Jediným a bohužel z pohledu řízení rizik neefektivním způsobem jak aplikovat zajišťovací účetnictví, je zajistit forwardovým prodejem 20 GBP a nákupem 45 USD (předpokládaný forwardový kurz USD / GBP je 2,25) část očekávaných prodejů dceřiné společnosti 3 v GBP. Zároveň pomocí druhého forwardu na nákup 900 CZK za 45 USD (předpokládaný forwardový kurz CZK / USD je 20), kterým zajistí část očekávaných nákupů dceřiné společnosti 1.

Tato strategie požaduje použití dvou kontraktů namísto jednoho, což přináší dodatečné náklady a neefektivitu z pohledu řízení rizik. Zároveň vyhledání vhodné „zástupné“ pozice za pozici celé skupiny je z pohledu treasury centrály administrativně náročný úkol. Příklad navíc abstrahuje od asi nejpodstatnější komplikace, které treasury centrála musí čelit, a to je nestejný okamžik, kdy zajišťované peněžní toky nastanou. Treasury centrála tedy musí dynamicky pozici upravovat. Nastupující standard IFRS 9 zajištění čisté otevřené pozice pomocí zajištění peněžních toků umožňuje, čímž snižuje náročnost při realizaci zajišťovacího účetnictví. Avšak IFRS 9 v odstavci 6.6.1 povoluje zajištění peněžních toků portfolia aktiv a závazků pouze při zajištění měnového rizika.

Aplikace zajištění peněžních toků má zajímavé důsledky, pokud je zajišťované portfolio tvořeno očekávanými budoucími transakcemi, přičemž některé z nich vyústí v pořízení nefinančního aktiva. Předpokládám situaci, kdy firma, jejíž funkční měnou je CZK, během jednoho účetního období plánuje nákup dlouhodobého aktiva za EUR a zároveň očekává tržby denominované v EUR. Pořizovací cena stroje je 750 EUR a očekávané tržby jsou 1 000 EUR. Forwardový kurz CZK/EUR pro odpovídající období je 28 CZK/EUR. Spotový kurz ke dni uskutečnění transakcí je 27,5 CZK/EUR. Ekonomicky optimální strategie je zajistit čistou otevřenou pozici prodejem 250 EUR pomocí forwardu. Tuto situaci lze z účetního pohledu řešit několika způsoby, přičemž každý z nich bude mít jiný dopad na vykázaný zisk.

První variantou je zajišťovací účetnictví vůbec nepoužít. V takovém případě bude dlouhodobé aktivum vykázáno v pořizovací ceně odpovídající aktuálnímu spotovému kurzu, stejně tak jako veškeré tržby a derivát ovlivní zisk nebo ztrátu jako spekulativní nástroj. Detail poskytuje Tab. 2.

Tab. 2: Zajišťovací účetnictví není aplikováno

Položka	Ocenění (CZK)	Detail výpočtu	Výkaz
DLA	20 625	750 EUR · 27,5	Rozvaha
Tržby	27 500	1 000 EUR · 27,5	Výkaz zisku a ztráty
Výsledek z forwardu	125	(28 – 27,5) · 250 EUR	Výkaz zisku a ztráty

Zdroj: Vlastní výpočty

Druhou možností je označit za zajištěnou pouze část očekávaných tržeb, tedy prvních 250 EUR. Tato možnost je v zásadě povolena jak v IFRS 9, tak v IAS 39. Taková situace vyvolá vykázání dlouhodobého aktiva oceněného ve spotovém kurzu, část tržeb bude vykázána ve spotovém kurzu a část ve forwardovém v důsledku zajištění. Tato volba přináší rozpor z hlediska vykázaných tržeb a vede k nesouladu ve vykázání shodných transakcí – prodejů denominovaných v EUR. Detail poskytuje Tabulka 3.

Tab. 3: Zajišťovací účetnictví aplikováno pouze na část tržeb

Položka	Ocenění (CZK)	Detail výpočtu	Výkaz
DLA	20 625	750 EUR · 27,5	Rozvaha
Tržby	27 625	(750 EUR · 27,5) + (250 EUR · 28)	Výkaz zisku a ztráty

Zdroj: Vlastní výpočty

Třetí možností je aplikovat zajištění peněžních toků jako zajištění otevřené čisté pozice dle IFRS 9. V takovém případě tržby i dlouhodobé aktivum budou vykázány ve spotovém kurzu k datu transakce – tedy bez vlivu zajištění. Zároveň na samostatném řádku výkazu zisku a ztráty je prezentován dopad zajištění. Zisk z forwardu ve výši 125 CZK a zároveň dopad zajištění dlouhodobého aktiva 375 CZK budou vykázány v zisku. Celkový hospodářský výsledek tedy bude 28 000 CZK, což odpovídá zajištěnému kurzu pro tržby, zároveň v dalších letech se do nákladů spolu s odpisy dostane postupně 375 CZK, tedy celkový dopad do nákladů bude stejný, jako kdyby dlouhodobé aktivum bylo vykázáno taktéž v zajištěném kurzu. Detail poskytuje Tabulka 4.

Tab. 4: Zajišťovací účetnictví aplikováno pro celek

Položka	Ocenění (CZK)	Detail výpočtu	Výkaz
DLA	20 625	750 EUR · 27,5	Rozvaha
Tržby	27 500	1 000 EUR · 27,5	Výkaz zisku a ztráty
Výsledek zajištění peněžních toků – čisté pozice	500	(28 – 27,5) · 250 EUR + (28 – 27,5) · 750 EUR	Výkaz zisku a ztráty
Rezerva ze zajištění peněžních toků	-375	(28 – 27,5) · 750 EUR	Rozvaha

Zdroj: Vlastní výpočty

Třetí situace dopadne zcela stejně, jako kdyby bylo zajištění rozděleno do dvou operací, u kterých by bylo zajišťovací účetnictví aplikováno jednotlivě. Tržby by byly zajištěny forwardovým prodejem 1 000 EUR a nákup dlouhodobého aktiva forwardovým nákupem 750 EUR.

Z výše uvedených variant je vidět, že volba účetní metody ať už ve formě využití, nebo nevyužití zajišťovacího účetnictví, nebo spočívající ve volbě dobrovolného dřívějšího přijetí IFRS 9, může být použita k řízení zisku. IFRS 9 si klade za cíl ukázat propojení vykázaných výsledků a strategie řízení rizika dané firmy. Ovšem samotná strategie řízení rizika může být posunuta mimo optimální postupy právě z důvodů řízení zisku. IFRS 9 rozlišuje mezi pojmy strategie řízení rizika (Risk Management Strategy) a cíl řízení rizika (Risk Management Objective). Strategie může být například zajišťovat veškeré cizoměnové transakce na úrovni treasury centrály a zároveň každý den pozici zavírat do nuly. Naproti tomu cíl řízení rizika je nastaven na úrovni jednotlivého zajišťovacího vztahu. Například pomocí forwardu na prodej cizí měny zajistit očekávané tržby v cizí měně.

Zajištění úrokového rizika portfolia

Oba výše zmíněné příklady ukazovaly zajištění měnového rizika portfolia jako zajištění peněžních toků očekávaných transakcí. Avšak typicky problematickou oblastí z pohledu bank a finančních institucí je portfoliové zajištění úrokového rizika. Podstatou fungování obchodní banky je získávání zdrojů od klientů a jejich následné půjčování. Hlavním faktorem tvorby

zisku je tedy úroková marže. Riziko pro banku vyvstává zejména ze dvou faktorů. Nesoulad splatnosti zdrojů a poskytnutých úvěrů a zároveň nesoulad mezi objemem fixně a variabilně úročených aktiv a závazků. Standard IAS 39 obsahuje model makro zajištění úrokového rizika jak formou zajištění peněžních toků, tak formou zajištění reálné hodnoty. Pokud má banka například následující strukturu aktiv a závazků se stejnou dobou splatnosti:

Tab. 5: Ilustrativní struktura aktiv a závazků

Položka	Variabilní úrok	Fixní úrok
Aktiva	60	100
Závazky	-100	-60
Otevřená pozice	-40	40

Zdroj: IAS 39 Ilustrativní příklady

Pak pokud se rozhodne zajistit otevřenou pozici pomocí úrokového swapu s nominální hodnotou 40, kde bude dostávat variabilní úroky a platit fixní, pak takový vztah může být považován za zajištění peněžních toků závazků ve výši 40, nebo zajištění reálné hodnoty aktiv taktéž ve výši otevřené pozice 40. Vzhledem ke snadnějšímu prokázání efektivity zajištění u zajištění peněžních toků bude toto častější variantou. Na druhou stranu takto nastavený zajišťovací vztah zvyšuje volatilitu ostatního úplného výsledku. Model prezentovaný v IAS 39 nezajišťuje otevřenou pozici portfolia, ale určitou část aktiv nebo závazků, které otevřené pozici odpovídají. Zároveň zajišťování takto definovaných pozic přináší problémy s odhadem předčasných splacení případně s aktualizací o nové objemy jak aktiv, tak závazků. Problematické je také zohlednění klientských depozit na běžných účtech, které jsou považovány za ihned splatné (tudíž se nedají do portfolia zahrnout), přestože jistá sedlina je v čase konstantní.

IASB se v rámci projektu nahrazení standardu IAS 39 rozhodlo vytvořit samostatný mechanismus pro zajištění dynamického portfolia. Výsledkem je diskusní materiál vydaný v dubnu roku 2014, který představuje model přeceňování portfolia,⁴ který je primárně určen pro zajišťování úrokového rizika dynamických portfolií, ale je zamýšlen i pro zajištění jiných rizik. Je postaven na principu zajištění reálné hodnoty, avšak jedná se o zajištění změn reálné hodnoty plynoucí pouze ze zajišťovaného rizika. V souvislosti s urychlením implementace nového standardu IFRS 9 rozhodla rada v květnu 2012 o vynětí makro zajištění z projektu nahrazení IAS 39. V souvislosti s tím nový standard IFRS 9 poskytuje možnost volby účetních pravidel do doby, než bude makro zajištění dokončeno. Firmy tedy mohou volit mezi aplikací zajišťovacího účetnictví dle IFRS 9, nebo aplikovat všechna ustanovení IFRS 9, ale pro zajištění úrokového rizika pomocí reálné hodnoty portfolia aplikovat IAS 39. Třetí možností je aplikace zajišťovacího účetnictví podle IAS 39 na veškeré zajišťovací vztahy. Tato skutečnost vtělená do volby účetních pravidel opět poskytuje prostor pro řízení zisku.

Výsledek šetření zkoumaného problému

Eventuální posun strategie řízení rizika při zajištění portfolia ukazuje první příklad. Otázka, která musí být zodpovězena, je, zda zajišťovat na centralizované úrovni a mít problém s dosahováním zajišťovacího účetnictví, nebo zajišťovat na nižších úrovních a dosahovat zajišťovacího účetnictví bez větších problémů. Toto prokazuje, že *snaha manipulovat se ziskem může vést ke změně reálného chování firmy při řízení rizik.*

⁴ V anglickém originále „Portfolio Revaluation Approach.“

Naproti tomu první část otázky, zda *zajištění portfolia přináší možnosti řídit zisk odpovídajícím způsobem*, potvrzuje druhý příklad a zároveň část věnovaná zajištění úrokového rizika. Pouhou volbou účetní metody, případně dobrovolným brzkým přijetím standardu IFRS 9, lze ovlivnit výši vykázaného hospodářského výsledku v jednotlivých letech.

Závěr

Cílem příspěvku bylo prozkoumat, zda zajištění portfolia přináší možnosti řídit zisk odpovídajícím způsobem a zároveň zda snaha manipulovat se ziskem může vést ke změně reálného chování firmy při řízení rizik.

Příspěvek poskytl základní přehled relevantní literatury spojené s řízením zisku a zároveň ukázal tři hlavní oblasti řízení zisku. Byla nastíněna potenciální změna ve strategii řízení rizik firmy, aby mohlo být dosaženo kýžené volby účetních pravidel, která jsou v souladu s požadovaným výsledkem z hlediska řízení zisku. Na jednoduchých příkladech bylo demonstrováno, jak splnění podmínek pro dosažení zajišťovacího účetnictví může ovlivnit volbu celé strategie řízení rizika firmy. Současně bylo demonstrováno, jak z ekonomického pohledu zcela stejná situace může být v účetnictví vykázána variantně, pouze za předpokladu změny účetních pravidel. Součástí příspěvku bylo i letmé porovnání aktuálně platné úpravy zajišťovacího účetnictví vtělené do IAS 39 a nastupující úpravy v IFRS 9. IASB předpokládá mandatorní účinnost standardu IFRS 9 počínaje 1. lednem 2018, přičemž dřívější přijetí je povoleno. Toto období přináší nejenom dostatečný čas na přípravu pro přechod na nový standard, ale zároveň rozšiřuje po dobu přechodného období příležitosti řídit zisk. Na druhou stranu deklarovaný důraz na propojení řízení rizik a účetnictví poskytuje externím uživatelům finančních výkazů možnost řízení zisku snadněji odhalit. IFRS 9 si v oblasti zajišťovacího účetnictví taktéž klade za cíl omezit jeho složitost. Toto bylo v příspěvku demonstrováno skrze zajištění portfolia aktiv a závazků, jež se v důsledku přijetí IFRS 9 výrazně zjednoduší.

Literatura:

- [1] Beuselinck, C. – Cascino, S. – Deloof, M. – Vanstraelen, A. (2013): *Earnings Management in Multinational Corporations*. [online], New York, Social Science Research Network, c2013, [cit. 14. 5 2014], <<http://papers.ssrn.com/abstract=1599678>>.
- [2] Bodnar, G. M. – Hayt, G. S. – Marston, R. C. – Smithson, C. W. (1995): *Wharton Survey of Derivatives Usage by U. S. Non-Financial Firms*. Financial Management, 1995, roč. 24, č. 2, s. 104-114.
- [3] Dechow, P. M. – Sloan, R. G. – Sweeney, A. P. (1995): *Detecting Earnings Management*. Accounting Review, 1995, roč. 70, č. 2, s. 193-225.
- [4] Fatemi, A. – Glaum, M. (2000): *Risk Management Practices of German Firms*. Managerial Finance, 2000, roč. 26, č. 3, s. 1-17.
- [5] Glaum, M. – Klöcker, A. (2011): *When the Tail Wags the Dog: Hedge Accounting and its Influence on Financial Hedging*. [online], New York, Social Science Research Network, c2011, [cit. 27. 6. 2014], <<http://papers.ssrn.com/abstract=1804813>>.
- [6] Healy, P. M. – Wahlen, J. M. (1999): *A Review of the Earnings Management Literature and Its Implications for Standard Setting*. Accounting Horizons, 1999, roč. 13, č. 4, s. 365-383.
- [7] IASB (2014): *International Financial Reporting Standards*. London. IASB, 2014.
- [8] Jones, J. J. (1991): *Earnings Management during Import Relief Investigations*. Journal of Accounting Research, 1991, roč. 29, č. 2, s. 193-228.

- [9] Koch, A. S. – Lefanowicz, C. E. – Shane, P. B. (2012): *Earnings Guidance and Earnings Management Constraints*. [online], New York, Social Science Research Network, c2012, [cit. 16. 6. 2014], <http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2161762>.
- [10] Lins, K. V. – Servaes, H. – Tamayo, A. (2008): *Does Derivative Accounting Affect Risk Management?* [online], London, London Business School, c2008, [cit. 16. 6. 2014], <<http://faculty.london.edu/hservaes/hedge.pdf>>.
- [11] Novotný, J. (2014): *Influence of Hedge Accounting on Risk Management Behavior of Firms*. In Hora, M. – Vašeková, M. (ed.): *Účetnictví v procesu světové harmonizace*. Praha, Oeconomica, 2014, s. 117-124.
- [12] Trueman, B. – Titman, S. (1988): *An Explanation for Accounting Income Smoothing*. Journal of Accounting Research. 1988, roč. 26, Studies on Management's Ability and Incentives to Affect the Timing and Magnitude of Accounting Accruals, s. 127-139.
- [13] Ramirez, J. (2007): *Accounting for Derivatives: Advanced Hedging under IFRS*. Hoboken, Wiley, 2007.
- [14] Zhang, H. (2009): *Effect of Derivative Accounting Rules on Corporate Risk-Management Behavior*. Journal of Accounting and Economics, 2009, roč. 47, č. 3, s. 244-264.

Portfoliové zajištění a řízení zisku

Jan Novotný

ABSTRAKT

Příspěvek se zabývá zajišťovacím účetnictvím portfolia aktiv a závazků. Zároveň poskytuje stručné porovnání současně účinné úpravy zajišťovacího účetnictví vtělené ve standardu IAS 39 a nastupující úpravy v IFRS 9. Cílem příspěvku je zvýraznit možné spojení mezi pravidly zajišťovacího účetnictví a řízením zisku, navíc je ukázáno, jak může být strategie řízení rizik společnosti ovlivněna, aby mohlo být zajišťovacího účetnictví dosaženo. Příspěvek zároveň poskytuje krátký přehled doposud realizovaného výzkumu v oblasti řízení zisku a účetnictví derivátů.

Klíčová slova: Zajišťovací účetnictví; IAS 39; IFRS 9; Řízení zisku.

Portfolio Hedging and Earnings Management

ABSTRACT

This paper deals with achieving hedge accounting for portfolio of assets and liabilities. Furthermore, provides brief comparison between currently effective hedge accounting rules embodied in IAS 39 and forthcoming standard IFRS 9. The aim of presented paper is to highlight possible linkage between hedge accounting rules and earnings management, moreover, shows how might be risk management strategy of the firm adjusted in order to achieve hedge accounting. The paper also provides small review of relevant research made in area of earnings management and derivatives accounting.

Key words: Hedge Accounting; IAS 39; IFRS 9; Earnings Management.

JEL classification: M41, G32.